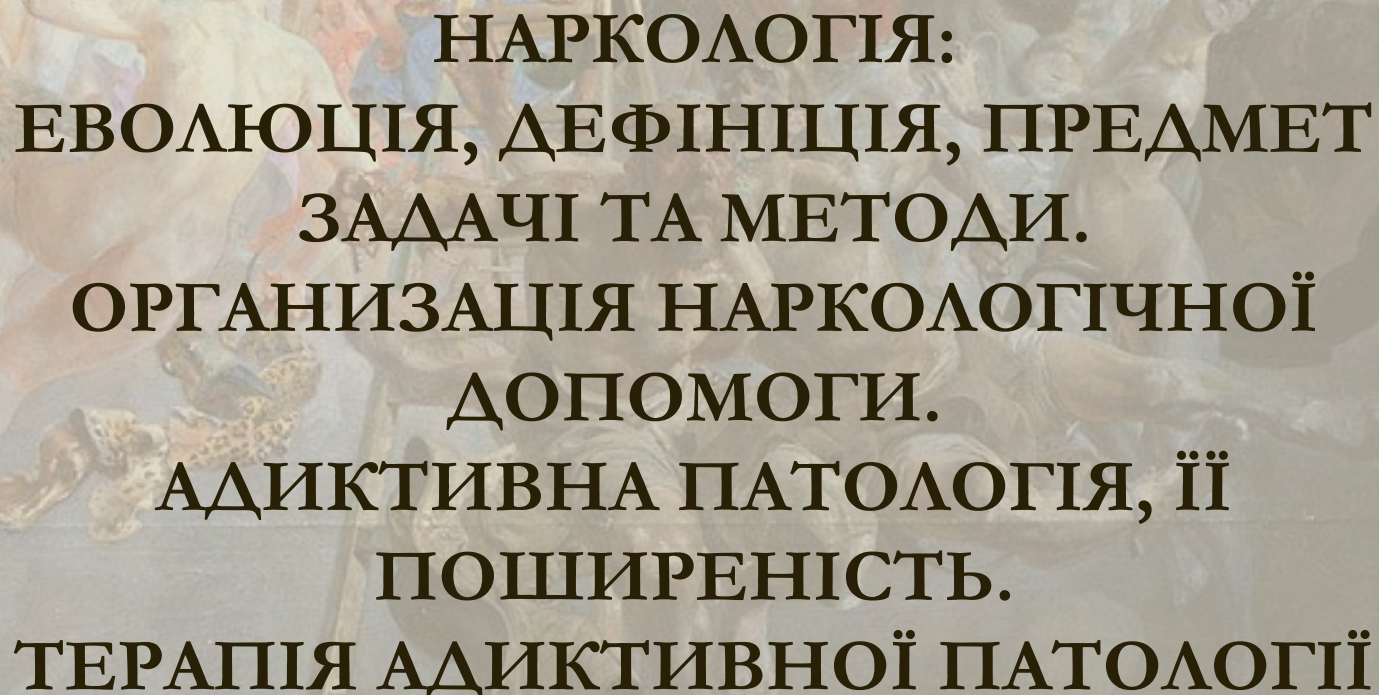

ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології,
наркології та сексології

**НАРКОЛОГІЯ:
ЕВОЛЮЦІЯ, ДЕФІНІЦІЯ, ПРЕДМЕТ
ЗАДАЧІ ТА МЕТОДИ.
ОРГАНІЗАЦІЯ НАРКОЛОГІЧНОЇ
ДОПОМОГИ.
АДИКТИВНА ПАТОЛОГІЯ, ЇЇ
ПОШИРЕНІСТЬ.
ТЕРАПІЯ АДИКТИВНОЇ ПАТОЛОГІЇ**

Завідувач кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології,
наркології та сексології
д.м.н., проф. В. В. Чугунов

ДЕФІНІЦІЯ

Залежна поведінка - форма деструктивної поведінки, що виражається в прагненні уникати реальності шляхом зміни свого психічного стану за допомогою прийому певних речовин або фіксації уваги на певних предметах або видах діяльності, що супроводжується розвитком інтенсивних емоцій і прагненням повторити цей стан.

лат.

addictus

— сліпо відданий

ВИДИ АДИКІЇ

ХІМІЧНА

НЕ ХІМІЧНА

- ігрова залежність
- трудовоголізм
- созалежність і т.д.

Психоактивні речовини (ПАР)

- речовини при одноразовому прийомі здатні викликати приємні психічні переживання, а при систематичному - фізичну і психічну залежності.

ПСИХОАКТИВНІ РЕЧОВИНИ (ПАР)

Алкоголь

Наркотики

Токсичні
речовини

ПАР, не віднесені до
списку наркотиків

Будь-яка речовина, що відповідає наступним критеріям:

- а) має властивості ПАР (медичний критерій);
- б) немедичне вживання речовин має великі масштаби, наслідки цього набувають соціальну значимість (соціальний критерій);
- в) в установленому законом порядку визнано наркотичним і включено в список наркотичних речовин (юридичний критерій).

ДЕФІНІЦІЯ

Наркоманія - хвороба, викликана систематичним вживанням психоактивних речовин, включених в державний список наркотичних речовин, що проявляється психічною і фізичною залежністю від них.

Токсикоманія - хвороба, викликана систематичним вживанням психоактивних речовин, НЕ включених в державний список наркотичних речовин, що проявляється психічною і фізичною залежністю від них.

З клінічної сторони підхід до хворих наркоманіями та токсикоманіями і принципи їх терапії ідентичні.

Відмінності визначаються лише юридичним критерієм, який відсутній при токсикоманіях.

ДЕФІНІЦІЯ

Полінаркоманія – одночасна залежність від двох і більше наркотиків

Політоксикоманії – одночасна залежність від двох і більше ненаркотичних речовин

Ускладнена наркоманія – одночасна залежність від однієї наркотичної та іншої ненаркотичної речовини

Зловживання наркотиками або іншими ПАР без клініки сформованої залежності (психічної і/або фізичної) не вважається наркоманією або токсикоманією. Для цих випадків пропонується багато різних назв: наркотизм, токсикоманічна поведінка, епізодичне зловживання.

АЛКОГОЛИЗМ

НАРКОМАНІЯ

ТОКСИКОМАНІЯ

ДИГЕСТИВНА АДИКЦІЯ

Класифікація ПАР

- З седативною дією (алкоголь, опіати, барбітурати, бензодіазепіни)

- З стимулюючою дією (кофеїн, кокаїн, ефедрин, амфетамін)

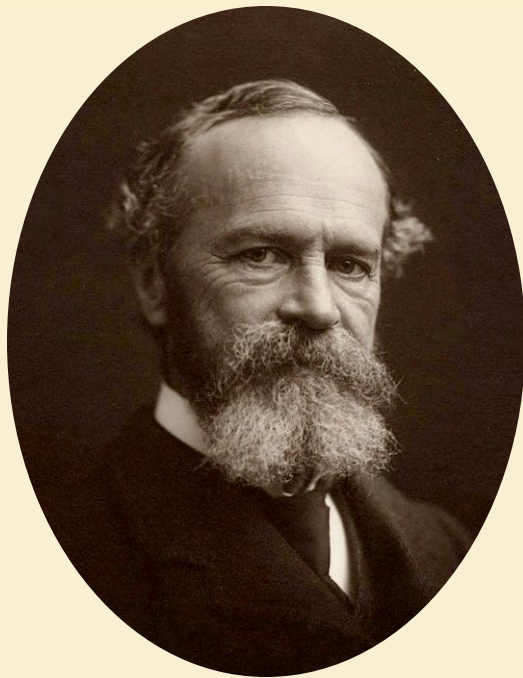
- Психоделічні (ЛСД, каннабіс, леткі наркотично діючі речовини)

Деякі ПАР, є ліками:
наркотичні анальгетики
барбітурати
бензодіазепіни
ефедрин

ТЕОРІЇ ЕМОЦІЙ

СОМАТИЧНА ТЕОРІЯ ЕМОЦІЙ (У. ДЖЕМС – К. Г. ЛАНГЕ, 1880 – 1890)

емоційне відчуття –
це прояв в свідомості
функціональних
перебудов в
організмі, що
відбуваються на рівні
вегетативної нервової
системи

Етіологія залежностей

1. Психологічні причини: (індивідуальна психологічна схильність до алкоголю)

- Самолікування (прийом алкоголю для зняття психологічного напруження, стресу, тривоги, зменшення відчуття подавленості при депресії);
- Особливості характеру, особистісного розвитку.

- Більш високий ризик розвитку алкоголізму у осіб монголоїдної раси.

2. Соціальні причини:

- Терпиме відношення суспільства до зловживання алкоголем
- Неповна зайнятість
- Бідність
- Дисгармонія в сім'ї
- Стресові ситуації на роботі
- Діти наслідують поведінку дорослих
- Діти починають вживати алкоголь під впливом ровесників

3. Біологічні причини:

- Диспропорціонально високий рівень алкоголізму у чоловіків порівняно з жінками (5:1);
- Підвищений ризик розвитку алкоголізму в синів/братів чоловіків-алкоголіків;
- Данні по усиновленим близнюкам вказують на підвищений ризик алкоголізму (ризик збільшується в 4 рази), якщо алкоголізмом страждають біологічні батьки;
- Більш високий ризик розвитку алкоголізму у осіб монголоїдної раси.

Профілактика залежностей

Не ефективні – роз'яснювальні форми (про шкоду, «нотації» – часто викликають антагонізм, прагнення до експерименту).

Ефективні – «позитивна» психопрофілактика – створення іміджу здорової людини
+ соціальні програми (зайнятість, матеріальні умови, заборона пропаганди, реклами).

Клініка залежностей

ВЕЛИКИЙ НАРКОМАНІЧНИЙ СИНДРОМ

Великий наркоманічний синдром універсальний для всіх форм наркоманій. Він визначає суть хвороби.

1. СИНДРОМ ЗМІНЕНОЇ РЕАКТИВНОСТІ

2. СИНДРОМ ПСИХІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

3. СИНДРОМ ФІЗИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

**4. Для деяких залежностей приміняється четвертий синдром:
ЗМІНА ОСОБИСТОСТІ**

Клініка залежностей
ВЕЛИКИЙ НАРКОМАНІЧНИЙ СИНДРОМ

СИНДРОМ ЗМІНЕНОЇ РЕАКТИВНОСТІ

1. ЗМІНА ФОРМИ СПОЖИВАННЯ

2. ЗМІНА ТОЛЕРАНТНОСТІ

**3. ЗНИКНЕННЯ ЗАХИСНИХ РЕАКЦІЙ ПРИ
ПЕРЕДОЗУВАННІ**

4. ЗМІНА ФОРМИ ОП'ЯНІННЯ

Клініка залежностей

ВЕЛИКИЙ НАРКОМАНІЧНИЙ СИНДРОМ

СИНДРОМ ПСИХІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

1. ПСИХІЧНИЙ (ОБСЕСИВНИЙ) ПОТЯГ ДО НАРКОТИКУ

- підйом настрою в передчутті прийому

- подавленість, в постійних думках про наркотик

- невдоволеність при відсутності наркоту

- боротьба мотивів

2. ЗДАТНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ ПСИХІЧНОГО КОМФОРТУ В ІНТОКСИКАЦІЇ

Клініка залежностей
ВЕЛИКИЙ НАРКОМАНІЧНИЙ СИНДРОМ

СИНДРОМ ФІЗИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

1. ФІЗИЧНЕ (КОМПУЛЬСИВНИЙ ПОТЯГ)

- нездоланний потяг до наркотизації

- здатність досягнення стану фізичного
комфорту в інтоксикації

- абстиненція

**2. ЗДАТНІСТЬ ДОСЯГАТИ СТАНУ ФІЗИЧНОГО
КОМФОРТУ В ІНТОКСИКАЦІЇ**

3. АБСТИНЕНТНИЙ СИНДРОМ (АБСТИНЕНЦІЯ)

Клініка залежностей

СТАДІЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

В динаміці будь-яка залежність має 3 стадії

I СТАДІЯ ПСИХІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

II СТАДІЯ ФІЗИКО-ХІМІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

III СТАДІЯ НАРКОТИЧНОЇ ДЕГРАДАЦІЇ

Основні етапи формування залежності

1 стадія залежності

- **Синдром зміненої реактивності:**
  - а. Прийом наркотика регулярний
  - б. Підвищення толерантності (переносимості)
  - с. Захисні реакції послаблюються
  - д. Згасання першого ефекту наркотику.

- **Синдром психічної залежності:**
  - а. Формується психічний (обсесивний) потяг до зп'яніння
  - б. Досягнення психічного комфорту лише під час інтоксикації

- **Синдром фізичної залежності:**

Не сформований

Основні етапи формування залежності

2 стадія залежності

- **Синдром зміненої реактивності:**

- a. змінена форма споживання,
- b. максимум толерантності,
- c. відсутність захисних і токсичних реакцій,
- d. змінена форма зп'яніння

- **Синдром психічної залежності:**

- a. Виражений obsесивний потяг до зп'яніння,
- b. Здатність до психічного комфорту лише в інтоксикації

- **Синдром фізичної залежності:**

- a. компульсивний, фізичний потяг до зп'яніння,
- b. здатність до фізичного комфорту в інтоксикації,
- c. **абстинентний синдром** (синдром відміни)

Абстинентний або

постінтоксикаційний синдром?

- Після одноразового вживання великої дози ПАВ, через отруєння організма, формується комплекс сомато-вегетативних розладів, які можуть бути схожі з проявом абстинентного синдрому.

Це стан називається постінтоксикаційний синдром. Головна відмінність від абстинентного синдрому - відсутність тяги до ПАВ (а частіше інтенсивна відраза), т.к. і без того організм отруєний ПАВ і продуктами його руйнування.

- При абстинентному синдромі патогенез інший: недолік ПАВ викликає порушення обміну речовин (т.к. після тривалого використання ПАВ вбудовуються в обмінні процеси) або недостатню активацію рецепторів (які адаптовані до постійного прийому ПАВ). Тому для відновлення нормального самопочуття організм потребує ПАВ.

Основні етапи формування залежності

3 стадія залежності

- **Синдром зміненої реактивності:**

- а. Реактивність змінена через виснаженість організму, зниження толерантності,
- б. Наркотик виконує роль тонізуючої організм речовини.

- **Синдром психічної залежності:**

- а. Виражений obsесивний потяг до зп'яніння,

- **Синдром фізичної залежності:**

компульсивний, фізичний потяг до зп'яніння, здатність до фізичного комфорту в інтосикації, абстинентний синдром (синдром відміни)

Психози при вживанні ПАВ

- Для алкоголю – «металкогольні» - на фоні відміни алкоголю, як ускладнення абстинентного синдрому (т.е. не раніше 2 стадії): делірій («біла гарячка»), галюциноз, Корсаковський (амнестичний) с-м, параноїд, енцефалопатії та ін.

Для інших ПАВ – інтоксикаційні - на висоті інтоксикації (т.е. на будь-якій стадії і навіть при одноразовому вживанні високих доз або неякісних речовин): делірій, галюциноз, параноїд

Використання будь-яких ПАВ може спровокувати маніфестацію ендogenous психозів (шизофренія, МДП)

Основні принципи лікування наркологічних захворювань

- Добровільність
- відмова від вживання ПАВ (!)
- максимальна індивідуалізація
- комплексність

Важливо пам'ятати:

Залежності невиліковні! Залежний завжди залишиться залежним!

Можливо домогтися формування стійкої і тривалої ремісії (т.е. алкоголік не п'є, наркоман не вживає свій наркотик).

Т.е., якщо у хворого сформовані симптоми залежності і він, по будь-яким причинам (лікування, свідомий вибір, тюремне ув'язнення) не вживає ПАВ деякий час, то якщо він почне вживати знову, всі симптоми залежності проявляться на попередньому рівні. Часто для цього достаньо «однієї рюмки»!

Основні типи, методи і засоби при лікуванні наркологічних захворювань

Біологічно опієнтований вплив

- Антидепресанти
- Нормотиміки
- Транквілізатори
- Нейролептики
- Блокатори опіатних рецепторних систем
(налтрексон)
- Сенсibiliзуючі засоби
- Засоби замісної терапії (метадон)
- Немедикаментозні методи
(рефлексотерапія/електростимуляція)

ПСИХОТЕРАПІЯ

Психотерапевтично-орієнтований вплив

Сугестивні методи (в т. ч. плацебо терапія)
Поведінкові методи (в т. ч. УРТ)
Групові методи. Екзистенціальна психотерапія.
Сімейна терапія
Синтетичні і комбіновані методи ПТ.

Соціально-орієнтований вплив

Групи само- і взаємодопомоги (АА, Аланон, Анон)
Соціально-психологічний тренінг

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!